

Plezier met theaterlezen

**een nieuwe aanpak voor
weinig ervaren volwassen lezers**

Itie van den Berg

De Stiep *Educatief*

Plezier met theaterlezen

Didactische achtergrond van theaterlezen

Itie van den Berg

De Stiep *Educatief*

Plezier met theaterlezen

In deze brochure benoemen we de voordelen van theaterlezen, u leest stapsgewijs hoe u theaterlezen aanbiedt en u krijgt zicht op het hoe en waarom van theaterlezen. De achtergrondinformatie, tips en ervaringen geven een beeld van theaterlezen in de praktijk met lees- en schrijfgroepen. Als u als leesbegeleider werkt met een of twee cursisten, kunt u aan de slag met het boek *Op reis! En dan...* en de informatie uit deze brochure.

Als het lezen traag gaat, krijgt de tekst geen betekenis en is het ook niet leuk om die tekst te lezen. Met theaterlezen oefenen lezers enthousiast met aandacht voor vloeiend lezen, begrip, intonatie en expressie.

Uit: Meer Taal, 2014

Wat is theaterlezen?

Theaterlezen of toneellezen is een goede aanpak om onervaren lezers met plezier en op een zinvolle manier herhaald hardop te laten lezen. De lezers krijgen per groepje een verhaal met dialogen. Ze lezen de totale tekst met hun leesbegeleider, kiezen een rol en oefenen hun tekst diverse malen met iedere keer een nieuwe uitdaging, zoals: *Ik wil de tekst vloeiend lezen* of *Ik wil de tekst nu lezen met intonatie* of *Ik wil de klemtoon van het woord 'idiot' op de goede manier lezen*. Aan het eind van het leesproces presenteren ze de tekst voor hun eigen groepje, met de leesbegeleider samen. De presentatie kan ook opgenomen worden. Het lezen om te presenteren hoeft niet uit het hoofd. De lezers hebben het boek met de tekst in de hand. Wat opvalt bij theaterlezen is dat lezers hun tekst vloeiend, met intonatie en de goede klemtoon lezen. En daar gaat het om. Met intonatie lezen, duidt op lezen met begrip en beleving.

'Het is niet te geloven, maar het werkt echt. Ik dacht dat de tekst veel te moeilijk was. Nihal begreep eerst niet wat ze las. Nu hebben we de tekst drie keer met elkaar gelezen en nu leest ze de tekst van haar rol in haar eentje helemaal voor. Echt knap.' Remko Jas, de Bibliotheek Aanzet Alblasterdam

Volwassenen vinden theaterlezen een leuke vorm van samen lezen. Ze kruipen in de huid van een personage en lezen hun tekst met vertrouwen hardop voor met de tekst in de hand.

Voor onervaren volwassen lezers zijn er nu ook eenvoudige verhalen voor theaterlezen, uitgegeven door De Stiep *Educatief*. Alle verhalen zijn geschikt voor groepjes van één of twee cursisten met een leesbegeleider die de rol van verteller op zich kan nemen. Ontdek de waarde van deze vorm van lezen voor de eigen cursisten met de bundel *Op reis! En dan....*

‘In mijn leesgroep hadden we al eens aan theaterlezen gedaan met materiaal van de basisschool. Dat lezen in rollen vonden ze leuk om te doen. Het is fijn dat er nu ook verhalen over en voor volwassen zijn.’

Anke de Jong, leesbegeleider
bibliotheek Hoogeveen

De 11 voordelen van theaterlezen

- 1 Theaterlezen is een functionele manier van hardop lezen.
- 2 Door om de beurt te lezen, krijgt de cursist de kans om bij de leesbeurt van een ander veel informatie te verwerven. Hij krijgt voorkennis over de lijn van het verhaal, de genrekenmerken, de opbouw van de tekst en over de zinnen en de woorden die worden gebruikt.
- 3 Differentiatie is heel natuurlijk, want de cursist kan een rol kiezen die past bij zijn of haar belangstelling: *‘Ik wil de rol van Martin, want hij lijkt me stoer.’* Of een rol die past bij zijn ambitie: *‘Ik wil de verteller zijn, want die rol is moeilijk, dan kan ik meer oefenen.’*

- 4 Door de dialogen in de tekst kan de NT1-lezer de kennis van de spreektaal inzetten of is het voor de NT2-lezer juist een mooie kans om de spreektaal te leren kennen.
- 5 De cursist kan de concentratie richten op een korte tekst van maximaal een paar zinnen. Daarna volgt ontspanning als een ander leest en daarna gaat de cursist weer verder.
- 6 De cursist ervaart dat het zin heeft om hardop lezen op verschillende manieren te oefenen, omdat er een presentatie in het verschiet ligt waar anderen rekenen op zijn bijdrage.
- 7 Door de herhaalde oefening, afwisselend alleen en samen, krijgt de cursist meer leestijd in de les dan wanneer er om beurten wordt gelezen.
- 8 De cursist wordt uitgedaagd om meer leestijd te creëren buiten de les.
- 9 Theaterlezen is een functionele manier om intonatie te oefenen.
- 10 Om de juiste intonatie te kiezen, moet de cursist begrijpen wat hij leest. Variëren met intonatie geeft inzicht in de inhoud van de tekst.
- 11 Met theaterlezen wordt niet alleen een appèl gedaan op de vaardigheid van tekens verklanken, maar de cursist kan ook andere talenten laten zien.

‘Toen we in onze leesgroep een verhaal gingen presenteren, pootte een van de cursisten actief een tafel en een stoel op een bepaalde plek. Als een echte regisseur zette hij de twee andere mensen neer en zei: Als jij nou daar ... Een talent waar de groep en zichzelf van stonden te kijken.’

Ervaring uit de leesgroep Hoogeveen

De werkwijze bij theaterlezen: 7 stappen

De beschrijving van de werkwijze gaat uit van een situatie waarin een leesbegeleider één of twee cursisten heeft. Bij grotere groepen kan de leesbegeleider de groep in groepjes van drie verdelen en dezelfde stappen doorlopen. Als het om beginnende lezers gaat, verdeelt de begeleider de groep in duo's en neemt zelf de rol van verteller. Om de werkwijze zo concreet mogelijk te maken, zijn er voorbeelden uit het boek *Op reis! En dan ...* gebruikt.

Stap 1

Oriënteren op het thema van het boek

Voer een gesprek over het thema. In *Op reis! En dan ...* is het thema *Reizen*. Het is belangrijk om iets te weten van de reiservaringen van de cursist en welke reisverhalen de cursist leuk vindt. Dit geeft richting aan het kiezen van een verhaal bij stap 2. Ook activeert een gesprek over het thema de woordenschat van de cursist. Dat is belangrijk bij stap 4 als de cursist de rol mee gaat lezen. Voer ook een gesprek over het nut van theaterlezen en de mogelijkheden om een presentatie te geven, zowel binnen als buiten de groep. Geef aan wat de mogelijkheden zijn om na vijf stappen de tekst met elkaar te presenteren aan anderen om te laten zien wat ze als lezers samen kunnen. Betrek de cursisten bij de keuze van de vorm waarin dit gebeurt, want het is een uitdaging om samen te lezen voor andere mensen! ¹

Uitdagende vragen om tot een passend einddoel te komen zijn bijvoorbeeld: *'Gaan we lezen voor familie, andere cursisten, iemand van een theatergroep? Lezen we om het op te nemen?'*

Tip!

Vragen om ervaringen van de lezer te achterhalen:

Wat was de mooiste reis die je hebt gemaakt? En hoe reisde je toen?
Hoe kom jij erachter wat een reis kost? Kijk jij ook naar snoepreisjes?
Met wie reis je graag samen? Ga je wel eens alleen op stap?
Als je niet alleen gaat, met wie reis je dan?
Hoe vind je het om op een plek te zijn waar mensen, het eten en de taal vreemd voor je zijn?

¹ Zie ook de tekst in de paragraaf *Handige informatie: Eigenaarschap voor het leren*

Stap 2

Oriënteren op de verhalen en kiezen van een verhaal

Lees de zinnen achterop het boek *Op reis! En dan ...* U kunt die zinnen op stroken schrijven en dan met elkaar een volgorde maken. Welk verhaal lijkt de cursist het leukst om te lezen? Welk het minst leuk? Dit kost tijd, maar het is net als stap 1 een vorm om de voorinformatie over de tekst te optimaliseren. Dat maakt het leesproces gemakkelijker. Als de cursist de tekst diverse malen moet oefenen, is het belangrijk om de smaak van de cursist te waarderen zodat de aandacht niet verslapt. Hierdoor wordt de keus van de cursist beloond, voelt hij zich gewaardeerd in zijn keus en ervaart hij echt dat lezen leuk is.

Tip!

Gebruik stroken met een korte inhoud

Alleen vliegen en voor de eerste keer? Dat doet Martin.

Rika en Kars gaan met de auto op stap en krijgen de schrik van hun leven.

Susan staat op het station. De trein rijdt weg. Daar staat ze met haar koffie en zonder jas ...

Maar goed dat je als ouders niet alles weet van je kinderen die in Nepal zijn ...

Naar Rome met je moeder. Met wie heeft zij een ijsje gegeten?

Stap 3

Oriënteren op het gekozen verhaal en de rollen

De begeleider benoemt de rollen die er zijn en leest het hele verhaal voor, vlot en met intonatie, zodat het verhaal voor de cursist gaat leven. Doe dat interactief en stel vragen zoals bij Dushi: *‘Wat zou Martin nu doen?’* of bij Een andere wereld: *‘Wat betekent: Als een speer de berg op gaan?’* Na het voorlezen krijgt de cursist tijd om, met het boek voor zich, de rollen uit het verhaal nog eens te overzien. Welke rol spreekt aan? Of welke rol is een uitdaging voor het lezen? De cursist kiest welke rol hij wil. De rol van verteller of een van de andere twee rollen.

Tip!

Praat over de betekenis van woorden

Een ‘snoepreisje’. Weet je wat dat betekent?

Rika ziet een aanbieding voor een vakantie in de krant.

Wat is een aanbieding?

Praat ook over verschil tussen letterlijk en figuurlijk

Bijvoorbeeld in Moeders dansen niet:

‘Ik barst van jaloezie.’ naast *‘Ik zie een barst in dit bord.’*

Of bij Mannen zijn monsters:

‘Die trein hebben we gehaald.’ naast *‘Ik heb brood gehaald.’*

Praat over het verhaal

Wat zou Rika gaan doen om Kars uit het ravijn te halen?

Wat gaat Susan de conducteur uitleggen, denk je? Wat zou jij doen?

Stap 4

De rol meelezen

Lees het verhaal nog een keer en laat de cursist zijn eigen rol hardop meelezen. U leest dus in duo met de cursisten. De ene rol leest u samen met de ene cursist, de andere rol met de ander. Als de groep groter is, lezen meer cursisten tegelijkertijd hardop mee. Neem ook weer tijd voor interactieve vragen of woordenschat. Daarna vraagt u de cursist thuis nog een keer met iemand uit de familie de eigen rol ‘duo’ te lezen, samen hardop. Of u vraagt of cursisten na de les met elkaar hun rol willen oefenen.

Tip!**Rollen onderscheiden met een markeerstift**

Als u merkt dat de cursist de tekst van de rol kwijtraakt, kunt u de rollen markeren met twee verschillende kleuren. De verteller springt er al uit omdat deze tekst cursief is gedrukt. Bij de twee rollen die overblijven, is het voldoende om de namen te markeren. Controleer of de markeerstift niet door de bladzij heen schijnt of lekt.

Stap 5**Vloeiend en met begrip**

Lees het verhaal nog een keer voor met het accent op intonatie, klemtoon en expressie. Lees niet met stemmetjes voor. Dan denken cursisten dat ze dat ook moeten doen en dat vraagt te veel energie. Voor anderstalige cursisten geldt, dat het lezen met de juiste klemtoon, de zinsintonatie en de goede uitspraak van woorden op zich al een hele uitdaging is.¹

Daarna lezen de cursisten met elkaar hun eigen tekst een aantal keren hardop en helpen ze elkaar met de melodie – hoog en laag; de dynamiek – hard en zacht; het tempo – snel en langzaam en gebruik van pauzes; en de klemtoon. Hiervan kunnen ze opnames maken en met elkaar kijken wat er nog verbeterd kan worden. Dan zijn ze klaar voor een generale repetitie met elkaar als groep, of voor een opvoering voor publiek.

Tip!**Praat over emoties en lees dan met uitdrukking van emotie**

Bespreek met cursisten bijvoorbeeld de zin op pagina 78.

Daar zegt Dian: 'HEB JE MET HEM GEDANST?!'

Hoe willen ze die zin gaan lezen? Hoe geef je inzicht in de emotie van Dian? Ze is verbaasd en boos. Ze zal harder praten dan normaal en ook nadrukkelijker. De woorden zullen een voor een uitgesproken worden met pauzes. Door deze gesprekken wordt vloeiend lezen gestimuleerd, maar ook begrip en beleving.

¹ Zie ook de tekst in de paragraaf *Handige informatie: Eigenaarschap voor het leren*

Stap 6

Theaterlezen met elkaar: de presentatie

Bij deze stap gaat het om het plezier van samen lezen. Alles moet erop gericht zijn om het lezen vlot te laten verlopen, want een onderbreking voelt niet prettig voor de lezer. De lezer kan het als steun ervaren als er afspraken zijn gemaakt over elkaar helpen. U kunt bijvoorbeeld aanbieden de souffleur te zijn. Dan kunt u helpen vanuit een geaccepteerde rol. U spreekt vooraf af of de cursist dan meeleeft of dat hij herhaalt als hij er weer 'bij' is. U kunt met cursisten ook speciale souffleursafspraken maken.

Als een cursist zegt: 'Ik wil ...

- het woord *stewardess* (p 9) of *passagier* (p 10) goed lezen (zjier i.p.v. gier),
- de klemtoon (p 12) goed lezen bij een woord als *motoren* (*mo-tó-ren* i.p.v. *mót-oren*),
- *Nepalese immigratiedienst* (p 50), *herinnering* (p 56) zonder hapering lezen,

dan kan de cursist ervoor kiezen om het woord nog eens zacht te horen van de souffleur als het in zinsverband naar voren komt of kan de cursist vragen om correctie.

Tip!

Overleg met de cursisten voor wie ze willen lezen

Het thema *Reizen* en het voorbereiden van een theaterverhaal over reizen leent zich heel goed voor de periode rond de vakantie. Overleg met de cursisten hoe stap 6 uitdagend voor hen kan zijn. Misschien vinden ze het leuk om iemand mee te nemen aan wie ze het verhaal kunnen laten horen. Of om samen te werken met een andere groep cursisten en aan hen voor te lezen. Misschien willen ze een opname maken van het voorgelezen verhaal of willen ze een plaatselijke toneelgroep uitnodigen voor wie ze dan gaan lezen. Een open les is ook een leuk idee.

Tip!**Gebruik van attributen**

Bedenk samen met de cursisten welke attributen ze willen gebruiken in hun presentatie bij stap 6 of laat hen kiezen uit een paar voorwerpen. Attributen moeten het lezen niet ingewikkeld maken, maar zorgen voor extra sfeer en ontspanning. Bij het verhaal Dushi kunt u naast de cursist gaan zitten, zoals in een vliegtuig en een pakje kauwgom gebruiken als attribuut. Het is ook leuk om te doen wat een verteller voorleest: *Rana geeft Martin een stukje kauwgom. Hij peutert het uit de verpakking en kijkt ondertussen naar Rana.* Het kan lastig zijn voor de cursist om na deze handeling weer in de tekst te vinden waar zijn rol verder gaat. Markeer dat punt eventueel in overleg met de cursist.

Bij stap 3 kunt u overigens al beginnen met echte of denkbeeldige attributen, zodat de lezers zich beter op een rol kunnen oriënteren. U leest voor en zij laten in een denkbeeldige vliegtuigsetting zien wat er gebeurt. *'Maak je gordel maar vast...'*. De cursist maakt een denkbeeldige gordel vast.

Een voorbeeld van het gebruik van echte attributen:

'Hier heb je wat kauwgom.' De cursist geeft echt een stukje kauwgom aan de ander.

'Nou je moet niet overdrijven. Het is net drie uur. Kijk maar op mijn mobiel.' Hierbij een echte mobiel gebruiken.

Voor cursisten is dit een uitstekende manier om in het verhaal te komen en te snappen waar het over gaat. Voor u is het een middel om te kijken of de cursist snapt wat u leest, maar overdrijf niet en geef de cursist ruimte om wel of geen attributen te gebruiken.

Stap 7**Theaterlezen nabespreken en waarderen met de cursisten**

Neem de tijd om na te praten over de presentatie. Waarover zijn ze tevreden? Wat hadden ze anders willen doen? Wat vonden ze van het samen lezen? Wat vonden ze van het verhaal? Deze laatste stap is belangrijk om opnieuw een boek of een verhaal te kunnen kiezen. Doorgewinterde lezers praten ook over wat ze hebben gelezen, hoe ze dat waarderen en kiezen op basis van die waardering opnieuw een boek. Voor weinig ervaren lezers is napraten over een gelezen tekst vaak nieuw, evenals waarderen van de inhoud of reflecteren op hun beleving.

Tip!

Herhaald lezen met een andere rol

Soms willen cursisten een verhaal nog wel een keer lezen, maar dan in een andere rol. Herhaald lezen bevordert het vloeiend lezen aanzienlijk. In sommige verhalen zal een man dan de rol van een vrouw moeten lezen of andersom. We merken dat cursisten vaak een rol van hun eigen sekse kiezen. Zeker bij een eindpresentatie kan het ongemakkelijk voelen om een rol te lezen die niet bij je past. De verhalen zijn geschreven voor verschillende duo's: een man en een vrouw, twee mannen en twee vrouwen, waardoor er altijd wel een rol is die past.

De rol van verteller is sekseneutraal en kan door iedereen gelezen worden. Die rol is echter een stuk moeilijker, maar dit kan ook een uitdaging zijn.

'Ik wist niet dat ik zo goed kon lezen. Ik dacht altijd dat niemand mij goed kon verstaan.'

Cursist in de workshop
Theaterlezen in de Bibliotheek
AanZet in Alblasterdam

Zwakke lezers maken opeens leesafspraken:

'Kom je vanmiddag lezen?' Knuttel, 2012

In en buiten de les

Theaterlezen is een succesvolle en interactieve werkvorm en kan altijd ingezet worden in achtereenvolgende leeslessen. Ook leent theaterlezen zich goed ter afsluiting voor de vakantie, als start van een nieuw seizoen of bij een feestelijke gelegenheid of zomaar om lezen op een leuke zinvolle manier te oefenen.

Cursisten worden door theaterlezen verleid om zelf hun eigen leesdoelen te stellen. Maak die leesdoelen zo concreet mogelijk:

'Ik wil mijn rol lezen met minder dan tien fouten.'

'Ik wil mijn rol lezen zonder dat ik de tekst kwijt ben.'

'Ik wil mijn rol vlot lezen, zonder lange pauzes.'

Laat de cursist zelf formuleren wat hij wil bereiken of formuleer twee haalbare afspraken en laat de cursist kiezen.

Haal meer uit theaterlezen door met cursisten afspraken te maken over oefenen buiten de les en maak ook die afspraken zo concreet mogelijk. Welke inzet is er nog extra buiten de les nodig om hun persoonlijke leesdoel te halen? *'Hoe vaak wil je thuis oefenen? Met wie kun je oefenen?'*

Handige informatie: RALFI-lezen²

Er zijn aspecten van theaterlezen die overeenkomen met de aanpak RALFI-lezen. RALFI-lezen is een aanpak voor lezers met leesproblemen. Deze aanpak wordt gebruikt met onder andere dyslectische kinderen, waarbij er gebruik gemaakt wordt van teksten die passen bij de leeftijd en ontwikkeling van het kind ook al zijn ze qua niveau te moeilijk. Dit laatste is ook voor volwassenen erg belangrijk. De teksten moeten aansluiten bij de leef- en denkwereld van volwassenen. Door het herhaald lezen krijgen ze begrip van de tekst.

Per letter, de betekenis en een tip:

R = repeated

Om vlot te kunnen leren lezen moeten cursisten de tekst vaak lezen, herhaald lezen en steeds met een andere uitdaging of opdracht met en zonder hulp oefenen.

Tip!

Geef deze informatie ook aan de cursisten

Tien keer oefenen op allerlei manieren is niet overdreven. Daarom wordt de aanpak in stappen over een aantal weken uitgesmeerd en worden er afspraken gemaakt met de cursisten over oefenen in en buiten de les.¹

A = assisted

Luisteren naar een voorgelezen rol, meelesen met een ander (begeleider of cursist of iemand thuis), souffleurshulp en nazeggen als het moeilijk wordt, zijn vormen van assistentie die helpen om vlot te leren lezen.

Tip!

Vraag aan de cursist en observeer

Vraag de cursist welke vorm van assistentie het prettigst is en observeer welke vorm helpt.

¹ Zie ook de tekst in de paragraaf *Handige informatie: Eigenaarschap voor het leren*

² Uit: *RALFI, lezen op een betekenisvolle en motiverende manier*

L = level

De verhalen in het boek *Op reis! En dan...* zijn verhalen die op het niveau van volwassenen geschreven zijn. Ze hebben korte zinnen, maar de woorden die gebruikt worden zijn niet altijd gemakkelijk qua begrip en leestechniek. Denk aan de voorbeelden over letterlijk en figuurlijk taalgebruik die we eerder noemden en de voorbeelden die staan bij de souffleursafspraken bij stap 6. Juist door de stapsgewijze aanpak kunnen belemmeringen, die cursisten ook elders tegenkomen, weggenomen worden. Goed voor de motivatie.

Tip!

Zeg dat de verhalen moeilijk zijn

Zeg tegen cursisten dat de verhalen best moeilijk zijn, maar dat ze er door herhaald lezen steeds meer grip op krijgen. Ook spelen de verhalen zich af in onbekende omgevingen. In de gesprekken over het verhaal wordt daarover gepraat met elkaar en lastige woorden worden samen besproken en uitgelegd. Meer hierover bij de **I** van interactie.

I = interactie

Interactie is het antwoord op de vraag hoe je kunt lezen met begrip en beleving.

Tip!

Stel vragen

Stel vragen over voorkennis, onbekende woorden en hoe je achter de betekenis van die woorden kunt komen, maar ook vragen over verhaallijn en gevoelens. Hoe zouden de cursisten reageren als ze de hoofdpersoon zouden zijn?

Handige informatie: Eigenaarschap voor het leren³

In de volwasseneneducatie is de eigen verantwoordelijkheid voor het leerproces een belangrijk uitgangspunt. Wat wil de cursist bereiken? Wat heeft hij daarvoor nodig? Wat wil hij daarvoor doen? Wat kan de leesbegeleider daarbij betekenen? Bij theaterlezen is het succes van de eindpresentatie mede afhankelijk van een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Samen moeten ze er wat van maken. De lezers zullen de tekst vaak moeten lezen om het hardop lezen vloeiender te laten verlopen. Ze moeten samen praten over de tekst en met elkaar intonatie en expressie oefenen. Zo zorgen ze met elkaar voor een plezierige leeservaring en begrip van de tekst.

Tip!

Vragen die helpen om eigenaarschap te creëren

- 1 Welke rol wil je en waarom?
- 2 Hoe ga je de rol oefenen? Hoe pak je het aan? Helpt het als ik voorlees? Helpt het als jij meeleeft? Wat wil je proberen?
- 3 Wat wil je straks bij het samen lezen/de presentatie/de opname bereikt hebben? Wat is daarvoor nodig? Wat heb je ervoor over?
- 4 Hoe vond je het gaan? Las je vloeiend? Ben je tevreden over samen lezen, intonatie, klemtoon of uitspraak van lange, moeilijke woorden?

Twee voorbeelden

'Het lijkt me leuk om Martin te lezen, want hij gaat voor het eerst vliegen. De zinnen lijken me kort. Dat moet ik kunnen lezen. Ik vond het fijn om eerst de rol helemaal te horen. Dan kom je niet voor verrassingen te staan.'

Reggie, 40 jaar

'Ik lees het liefst een paar keer hardop mee met de leesbegeleider. Dan is het net alsof ik over een hek moet klimmen en iemand me voorzichtig meetrekt. Met een andere cursist hardop lezen vind ik minder leuk, omdat die cursist ook fouten kan maken en dan raak ik in de war.'

Lucy, 42 jaar

³ Zie ook *Verantwoordelijkheid hebben? Krijgen? Nemen?* op pagina 17 in FC-Sprint².

Handige informatie: Feedback geven⁴

Wacht Wacht vijf seconden of tot de zin is uitgelezen voor u ingrijpt bij een fout gelezen woord. Laat de zin dan nog eens lezen. U maakt de lezer op deze manier niet afhankelijk van u en geeft de cursist de kans zichzelf te corrigeren.

Hint Als een cursist bij herlezen eenzelfde fout maakt, wijs het woord dan aan en vraag: *‘Welk woord is dit?’* Of als het om intonatie en expressie gaat, vraag dan: *‘Is ... boos? Hoe kun je dat laten horen?’* Een fout gelezen woord kan voortkomen uit raden. Als u denkt dat dat het geval is, geef dan de hint om naar stukjes van het woord te kijken en laat de zin nog eens lezen. Komt de fout voort uit fout verklanken/spellen, geef dan een hint in de richting van de betekenis van het woord. Als het dan nog fout gaat, lees het woord of woorddeel dan voor en laat de cursist het herhalen.

Prijs Laat de cursist weten wat goed gaat. Als de cursist de zinnen van de rol goed leest, prijs hem dan. Geef een compliment als de cursist een fout gelezen woord verbetert of na een hint verbetert: *‘Goed, goed verbeterd, dat pak je goed aan.’* Geef ook feedback op het terrein van de inspanning die de cursist onderneemt: *‘Ik zie dat je thuis heel goed geïmproviseert hebt, want het lezen gaat nu veel beter.’* Dat maakt de cursist duidelijk dat zijn inspanning loont.

Tip!

Geef feedback om beter te willen lezen

Dat is anders dan de meeste cursisten gewend zijn. Zij verwachten een oordeel: goed, slecht, een mager zesje. Wanneer ben je blij met jezelf? Waarmee ben je tevreden? Als je volmaakt leest of als je leert en vooruitgang ziet? Carol Dweck van de Stanford University heeft in experimenten aangetoond dat mensen meer leren als ze een op groei gebaseerde mindset hebben en dus gericht zijn op willen leren.

⁴ De wacht-hint-prijs-feedback komt uit de methode *Estafette*.

'Ik dacht altijd dat niemand mij kon verstaan als ik ging lezen.'

Uitspraak vanuit een fixed mindset

'Ik heb eerst meegelezen met de begeleider. Ik durfde me toen ook te laten horen, want niemand lette op mij. En toen lukte het me ook om de tekst van Rika te lezen. Dat is een flinke vrouw. En toen wou ik dat ook laten horen. Dat ging me steeds beter lukken!'

Uitspraak vanuit een groei mindset

7 Gouden tips uit onderzoek naar effecten van theaterlezen

- 1** Denk niet te snel dat een tekst veel te moeilijk is voor een cursist.
- 2** Zorg voor een uitdaging (stap 6) bij de cursisten, zodat hun inspanning loont om herhaald te lezen en ze tijdens de presentatie ervaren dat ze hun rol vloeiend kunnen lezen.
- 3** Zorg voor variatie. Lees herhaald voor met steeds andere accenten zoals lezen met aandacht voor moeilijke woorden of aandacht voor de klemtoon of lezen met intonatie. Geef cursisten ook gevarieerde activiteiten: meelesen met de voorleesstem, koorlezen (samen hardop met de groep dezelfde tekst lezen) of duolezen (samen verschillende rollen lezen).
- 4** Investeer in de samenwerking van de cursisten onderling. Laat ze elkaar feedback geven. Als u één cursist begeleidt, investeer dan in de samenwerking tussen u als lezer en de cursist. Laat de cursist ook eens feedback geven op uw intonatie of inleving in de rol. Dat levert een gesprek op over de inhoud en dat is belangrijk voor het begrip.
- 5** Zorg voor succeservaringen en laat dat merken door de feedback die u geeft: *'Wat goed dat je even wachtte bij alle puntjes in de zin op p 36: Oh ... Kars ... de auto ... jij lag te slapen Daardoor maakte je het spannend'*.

'Eerst las ik saai, alles hetzelfde. Maar nu niet meer.'

- 6 Ga telkens weer het gesprek aan door vragen te stellen over het verhaal. Hoe meer iemand daardoor in een rol groeit, hoe natuurlijker het hardop lezen zal verlopen.
Stel vragen over de **gevoelens** van de verhaalfiguren: Je hebt je thuis laten brengen door een man? Een man die je niet kent? (p 73). *'Wat voelt deze persoon?'*
Vragen over de **verhaallijn**: Kars weet niet waar Rika is. Hij heeft haar uit de auto horen stappen. Daarna is hij weer in slaap gevallen (p 34). *'Wat gaat Kars doen, denk je?'*
Wat betekenen de **woorden**: een maat van mij (p 7), protocol (p 9), Raststätte (p 26), ravijn (p 36), perron (p 41), hostel (p 53).
- 7 Voorbeeldgedrag van de leesbegeleider of een andere cursist helpt bij vloeiend lezen. Laat veel voorbeelden zien van:
woordherkenning (een woord in een keer kunnen lezen),
snelheid en accuratesse (precies lezen wat er staat).
Voorbeeldgedrag bij expressie helpt eveneens. Hoe leest iemand de leestekens? Waar last iemand een pauze in? Waar komt de klemtoon te liggen? Hoor je expressie in de stem? Leest iemand met ritme?

Zwakke lezers blijken te profiteren van theaterlezen, zelfs meer dan middelmatige lezers. Knuttel, 2012

Bronnen

Alie Smidstra en Anita Middel, *'Beter lezen èn beleven met theaterlezen.*

Hooggeëerd publiek!' in: Meer Taal, jaargang 2, nummer 1, 2014.

Anneke Smits, RALFI, *lezen op een betekenisvolle en motiverende manier.*

Zoek op Masterplan , dyslexie, RALFI handleiding.

Elseline Knuttel, *Applaus voor jou! Praktijkgericht onderzoek.* Master SEN, Zwolle 2012.

Handleiding Estafette plus op de website www.estafette-lezen.nl, p16 en 17, voortgezet technisch lezen, uitgeverij Zwijsen.

Hanneke Stapel-Vleems, *Mag ik meedoen? Theaterlezen voor leerlingen met leesproblemen.* Oefenen met de leesvorm toneellezen, geïntegreerd met de didactische principes van RALFI, Zwolle 2010.

Jan Deutekom, *FC-Sprint² grenzeloos leren*, Boom Amsterdam 2008.

Website www.theaterlezen.nl

De brochure *Plezier met theaterlezen* geeft de didactische achtergrond van theaterlezen. In de tekst zijn voorbeelden gebruikt uit de eerste bundel met verhalen voor theaterlezen voor volwassenen *Op reis! En dan ...*

Auteur: *Itie van den Berg*

Met dank aan Ria van Adrichem, Elseline Knuttel en Leonie van de Wetering voor hun inhoudelijke bijdragen.

Redactie *Ria van Adrichem*

Vormgeving *Leonie van de Wetering*

© 2014 De Stiep Educatief

Niets uit deze uitgave mag elders gepubliceerd worden zonder uitdrukkelijke goedkeuring van de uitgever en niet zonder bronvermelding.

Boek en brochure zijn verkrijgbaar bij

De Stiep Educatief

0181 404782

bestel@stiep-educatief.nl

www.stiep-educatief.nl

Het boek *Op reis! En dan ...* is ook verkrijgbaar in de boekhandel.

Plezier met theaterlezen

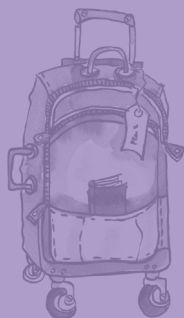
De voordelen van theaterlezen op een rijtje, een handig stappenplan en zeven gouden tips voor succes.

In deze brochure leest u waarom wij, cursisten en leesbegeleiders, zo enthousiast zijn over theaterlezen. En u leest hoe u als leesbegeleider met theaterlezen de leesontwikkeling en het leesplezier van cursisten kunt vergroten.

Theaterlezen maakt cursisten actief.

Ze kunnen hun verhaal, hun rol en hun leesdoel kiezen. Ze kunnen toewerken en toeleven naar een echte presentatie en samen met de andere cursisten genieten van hun gezamenlijke prestatie.

In de tekst zijn voorbeelden gebruikt uit de eerste bundel met verhalen voor theaterlezen voor volwassenen *Op reis! En dan ...*

De Stiep Educatief